

**Europese verkiezingen
4 juni 2009**

**Onze christelijke opdracht
onze vragen en bedenkingen**

Een handreiking van de Nederlandse Bisschoppenconferentie

“De christelijke inspiratie kan de politieke, culturele en economische aaneensluiting veranderen in een vorm van samenleven waarin alle Europeanen zich zullen thuisvoelen.”

Johannes Paulus II, *Ecclesia in Europa*, 2003

Waar toe deze handreiking dient

“Alle groeperingen en leden van de samenleving zijn geroepen en verantwoordelijk, met name ook de kerken en religieuze gemeenschappen, waarmee de Europese Unie terecht een structurele en transparante dialoog nastreeft. Ze hebben niet rechtstreeks een politieke opdracht, maar wel de plicht om – zoals de encycliek Deus caritas est (nr. 28) zegt – door de zuivering van de rede en door ethische vorming hun bijdrage te leveren, zodat de eisen van de gerechtigheid inzichtelijk en politiek haalbaar worden.”

Mgr. Van Luyn s.d.b, 2008

De bisschoppen van Nederland volgen de politieke ontwikkelingen in Brussel op de voet. De Rooms-katholieke Kerk streeft naar een Europese samenleving waarin menselijke waardigheid en het werken aan het algemeen welzijn als universele waarden centraal staan.

Met deze handreiking:

- willen de bisschoppen bevorderen dat iedere christen niet alleen zijn of haar stem uitbrengt, maar ook actief een verantwoordelijkheid neemt voor de toekomst van Europa;
- willen de bisschoppen aandacht vragen voor onze hoop en onze zorgen over een aantal politieke dossiers die de komende tijd door het parlement behandeld zullen worden;
- willen de bisschoppen handvatten bieden aan de lezer voor een discussie met politieke partijen en Nederlandse kandidaten voor het Europees Parlement.

Waarover het gaat

“De gelovige christen moet zichzelf zien als een creatieve minderheid en ertoe bijdragen dat Europa het beste van zijn erfgoed herwint om daarmee de hele mensheid te dienen.”

Benedictus XVI, 2005

Europa staat voor grote uitdagingen, maar een feit is dat voor de meeste burgers ‘Europa’ vooral staat voor een alomvattende bureaucratische machine die zich druk maakt over de meest vreemde zaken, die afstandelijk is, omslachtig, bergen geld kost en waar de burgers weinig invloed op uit kunnen oefenen. Het is dus niet zo vreemd dat de Europese technocratie medeverantwoordelijk gehouden wordt voor de grote maatschappelijke problemen die veroorzaakt worden door de economische crisis, globalisering en de klimaatverandering. En dit gevoel wordt nog eens versterkt door nationale politici die, soms moedwillig, de Europese instellingen de schuld geven voor veel van wat fout loopt in beleid en politiek.

Als we deze twijfels en ontevredenheid willen wegnemen, dan moeten we ons bewust blijven van de idealen waarmee de Europese samenwerking ooit begon. Want voordat er beleid was, voordat er ambtenaren en overlegorganen kwamen, waren er idealen en waarden. Iedere gemeenschap die gebaseerd is op wetten en regels heeft ook waarden nodig als fundament. In het geval van Europa zijn die waarden niet exclusief christelijk, maar zijn ze wel diep geworteld in de joods-christelijke traditie. Grondslag en doel zijn de bescherming van de menselijke waardigheid en het *bonum commune*, het algemeen welzijn, van de hele samenleving. Op grond daarvan komen andere beginselen zoals solidariteit en subsidiariteit naar voren. Solidariteit betekent dat we, met respect voor ieders eigen verantwoordelijkheid, ook een gedeelde en gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben ten opzichte van elkaar. Subsidiariteit wil zeggen dat dingen geregeld moeten worden op het niveau waarop de eerste verantwoordelijkheid ligt, en dat is zo dicht mogelijk bij de burgers die het direct aangaat. Pas als dat niet lukt, kijken we naar een hoger niveau, bijvoorbeeld de EU.

Op dat hogere niveau, is er één plaats waar burgers rechtstreeks invloed kunnen uitoefenen, het Europees Parlement.

Wat er op het spel staat

“Nooit eerder waren we ons zo bewust dat we één wereld zijn. Nooit eerder was het zo duidelijk dat wij verantwoordelijk zijn voor die wereld. Een nieuwe generatie Europeanen, bewust van de onderliggende waarden die het Europees project bewaken en promoten, moet nu de volgende stap zetten om het verder te brengen.”

Bisschoppenconferenties van de Europese Unie, 2007

Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement op 4 juni aanstaande kunnen de burgers van de 27 lidstaten van de Europese Unie (EU) hun stem uitbrengen. In de daaropvolgende jaren, van 2009 tot en met 2014, zullen de 736 parlementsleden een grote invloed kunnen uitoefenen op de besluiten van de EU. Die invloed raakt niet alleen 500 miljoen Europeanen, maar ook de rest van de wereld.

Sinds de vorige verkiezingen heeft het Europees Parlement aan politieke macht en gewicht gewonnen. Veel Europese regelgeving die invloed heeft op ons nationale recht, werd door de ministerraad, de Europese Commissie en het parlement samen vastgesteld. Zonder het parlement kunnen de voorzitter, noch de overige leden van de Europese Commissie, veranderingen aanbrenge in de wet- en regelgeving. Bij het vaststellen van de begroting heeft het parlement het laatste woord.

Er staat bij deze verkiezingen veel op het spel. Hoe kunnen we, in het licht van een grote financieel-economische crisis en een toenemende zorg over de klimaatcrisis, in Europa als burgers de goede besluiten nemen voor onze toekomst?

Ondanks haar tekortkomingen heeft de Europese Unie in deze roerige tijden bewezen een betrouwbaar thuis te zijn dat voor vrede heeft gezorgd en streeft naar stabiliteit en solidariteit tussen haar leden. Nog nooit was er zo'n lange periode van vrede tussen de volkeren van de Unie. Vandaag de dag heeft Europa de mogelijkheid en de middelen om een antwoord te geven op de belangrijkste bedreigingen en uitdagingen van onze tijd.

Door deel te nemen aan de verkiezingen voor het Europees Parlement, hebben alle burgers de kans om hun invloed uit te oefenen op de ontwikkeling en verbetering van de Europese Unie.

Menselijke waardigheid

“De onaantastbaarheid van de menselijke waardigheid moet de pijler van de ethische ordening worden, een pijler waaraan niet getornd kan worden. Alleen wanneer de mens zichzelf als einddoel erkent en alleen wanneer de mens voor de mens heilig en onaantastbaar is, kunnen we elkaar vertrouwen en met elkaar in vrede leven.”

Benedictus XVI, 2005

De mens als schepping van God, naar zijn beeld en gelijkenis, brengt ons ertoe aan ieder menselijk wezen een eigen en onvervreembare waardigheid toe te kennen. Menselijke waardigheid geldt voor elke mens en voor heel de mens. Daarom verplicht ook het voorbeeld van Jezus en de grenzeloze liefde van de verrezen Christus ons ertoe niet alleen rekening te houden met ons eigen welzijn of dat van onze familie of buurman, maar ook het welzijn van allen.

De bisschoppen menen dat in Europa de mensenrechten niet alleen afzonderlijk maar ook als geheel een rol moeten spelen. De integrale bevordering van alle soorten mensenrechten is de werkelijke waarborg voor de eerbiediging van elk van deze rechten. Universaliteit en ondeelbaarheid zijn de onderscheidende kenmerken van mensenrechten. Het zijn de twee leidende principes die tegelijk vragen dat de mensenrechten in verschillende Europese culturen verder geïntegreerd worden, en dat hun juridisch profiel versterkt wordt zodat ze ten volle gerespecteerd zullen worden.

De katholieke traditie staat pal voor de bescherming van de menselijke waardigheid. Op grond daarvan zijn wij geroepen om het leven te verdedigen in al zijn fasen vanaf het begin tot aan het natuurlijke einde. Maar het gaat om méér dan dat. Wat is het mensbeeld van Europa. Wat betekenen doorbraken in techniek en medische wetenschap? Hoe maakbaar is de mens en waar moeten we grenzen trekken? Wanneer is een nieuwe oplossing geweldig en wanneer schiet ze haar doel voorbij? Is er in het toekomstige Europa ook nog plaats voor het niet-perfecte leven?

Tot slot, de waardigheid van de persoon en zijn zoektocht naar God zelf, vereisen dat alle mensen vrij moeten zijn van elke dwang in godsdienstige aangelegenheden. Ook Europese wet- en regelgeving mag een persoon niet dwingen iets tegen zijn geweten te doen of hem beletten om volgens zijn geweten te handelen. De bisschoppen maken zich zorgen over politieke krachten in Europa die het toekennen van elk soort politieke of culturele relevantie van het christendom bestrijden en het sociale en politieke engagement van christenen in diskrediet brengen.

Steun voor gezinnen

“Soms kan de indruk gewekt worden, dat Europese instituten vragen stellen bij de integriteit van gezinnen. Het kan ook gebeuren dat geslachtsverschillen en de verschillende rollen van vader en moeder ontkent worden. Daarom moet met het oog hierop, uitdrukkelijk gezegd worden dat noch de huidige Europese verdragen, noch het verdrag van Lissabon, de Unie een wettelijke bevoegdheid geeft inzake familierecht.”

Initiatief van Christenen voor Europa, 2009

In Europees verband verdedigen we het huwelijk als een exclusief verbond tussen man en vrouw. Dat is in feite geen christelijke uitvinding. De oorsprong ervan als rechtsinstituut vinden we ook al in het prechristelijke Romeinse recht.

Behalve het huwelijk moet Europa ook de gezinnen steunen. Dit is een bijna dwingende eis voor de Europese politiek, niet alleen vanwege de crisis wat betreft huwelijk en gezin vandaag de dag, maar ook gezien de ernstige gevolgen op demografisch terrein, de toenemende vergrijzing en de terugloop in bevolkingsaantal. De gevolgen daarvan voor de economie en de samenleving zijn: overbelaste sociale voorzieningen, een tekort aan arbeidskrachten, stijgende afhankelijkheid en sociaal isolement van ouderen.

Ondertussen hebben christenen de taak meer tegemoetkomende gebaren te ontwikkelen naar gezinnen waarvan de vader of moeder vertrokken is, of waar om andere redenen één ouder de verantwoordelijkheid draagt voor de opvoeding van de kinderen.

Het is dus een zaak van én-én: ja tegen Europese steun voor gezinnen, én ja tegen die mensen die om wat voor reden dan ook op dit moment geen onderdeel kunnen uitmaken van een gezin.

Bescherming van de arbeid

“De arbeid vormt een fundamentele dimensie van het leven van de mens op aarde.”

Johannes Paulus II, 1981

Arbeid is een fundamenteel recht en is een goed voor de mens, een nuttig goed, de mens waardig. Door te werken geeft een mens uitdrukking aan zijn of haar menselijke waardigheid. Arbeid is noodzakelijk om een gezin te stichten en te onderhouden, om recht op eigendom te hebben, om bij te dragen aan het algemeen welzijn.

Arbeid is een goed dat aan alle mensen toebehoort en dat ter beschikking moet worden gesteld aan allen die ertoe in staat zijn. Volledige werkgelegenheid blijft daarom een verplichte doelstelling voor elk economisch systeem dat gericht is op rechtvaardigheid en het algemeen welzijn.

Door de snelle ontwikkeling van de globale dimensies van de economisch-financiële relaties en van de arbeidsmarkt is een nog verdergaande Europese samenwerking nodig die het recht op arbeid mogelijk maakt, zelfs in de meest kritische economische omstandigheden.

- In Europees verband moet niet alleen bescherming geboden worden voor de traditionele groepen van arbeiders, maar ook voor de arbeiders met een atypisch contract of een contract van tijdelijke duur.
- Betere rechtsbescherming is nodig voor arbeiders wiens werk wordt bedreigd door de fusie van (buitenlandse) ondernemingen.
- Er is een structurele aandacht nodig voor hen die geen werk hebben, voor immigranten, seizoensarbeiders en zij die door gebrek aan professionele herscholing van de arbeidsmarkt worden verdreven en die er niet opnieuw op kunnen terugkeren zonder geschikte herscholing.
- Tenslotte heeft iedereen recht op voldoende rust en vrije tijd voor de verzorging van het gezinsleven, zorgtaken, en van cultureel, sociaal en godsdienstige activiteiten. Ook in Europees verband heeft het parlement een plicht om erop toe te zien dat burgers om reden van economische productiviteit niet worden beroofd van tijd voor rust, ontspanning en voor de eredienst aan God.

Een deugdelijk economisch beleid

“Het economisch leven heeft niet slechts tot doel de geproduceerde goederen te laten toenemen en de winst of macht te vermeerderen: het moet in de eerste plaats afgestemd worden op de dienst aan de mens in zijn totaliteit en aan de hele menselijke gemeenschap.”

Catechismus van de Katholieke Kerk, nr. 2426

Er is bij Europese burgers van alle landen een groeiende bezorgdheid. Deze wordt gevoed door het gevaar – onder druk van de concurrentie van de gemeenschappelijke markt, die bijna alle goederen en diensten omvat – het eigen van het nationale leven, de identiteit van de eigen cultuur en zelfs de eigen taal te verliezen. Met name de recente economische crisis heeft ons laten zien dat economische activiteiten, in het bijzonder die van de vrije markteconomie, niet vol te houden zijn in een juridisch, politiek en ethisch vacuüm.

Deze crisis brengt een morele crisis aan het licht. Ten eerste, een gerechtigheidscrisis: veel mensen in Europa en ook in ons eigen land zijn onterecht de dupe van financieel wanbeleid. Buiten de grenzen van de Europese Unie heeft de crisis desastreuze gevolgen voor de armen in de ontwikkelingslanden. Ten tweede, een zingevingscrisis: het jarenlang nastreven van zoveel mogelijk winst, rijkdom en luxe consumptiegoederen heeft niet het paradijs gebracht dat velen hoopten. Integendeel.

De eerbied voor de menselijke waardigheid vraagt om een nationale en Europese aanpak van de crisis waarin de deugd van matigheid wordt betracht om zorgvuldig met de schaarse aardse hulpbronnen om te gaan; de deugd van rechtvaardigheid om de rechten van de medemens te beschermen en hem te geven wat hem toekomt, en de solidariteit volgens de gouden regel dat wij allen daadwerkelijk verantwoordelijk zijn voor elkaar.

Gerechtigheid en solidariteit

“Europa’s dienst ten bate van de wereld moet een dienst der gerechtigheid zijn. Het verenigde, in vrede levende Europa van de toekomst moet zich richten tot de armsten op aarde en rekening houden met de belangen van de komende generaties.”

Mgr. Van Luyn, 2003

Wij mogen het gebrek aan samenhang van het Europese beleid met betrekking tot arme personen en landen niet uit het oog verliezen. De waarde van solidariteit is gering als die alleen maar in wetgeving te vinden is. Ze moet in praktijk worden gebracht.

Via haar toezicht op de Europese begroting kan het Europees parlement invloed uitoefenen op het buitenlands beleid en het ontwikkelingsbeleid van Europa. Maar ook in de gewone plenaire vergaderingen worden zaken op deze terreinen vaak aan de orde gesteld.

Vanaf 2003 heeft Europa op diverse plaatsen deelgenomen aan vredesoperaties, en de vraag naar Europese interventies neemt toe.

- De bisschoppen pleiten ervoor dat de internationale Europese bijdragen aan conflictbeheersing en wederopbouw stevig verankerd worden in het beleid voor de komende jaren.
- De bisschoppen vinden dat de Europese Unie erop aan moet dringen dat al haar lidstaten het VN Anti-folterverdrag ondertekenen en omzetten naar nationaal recht.

Solidariteit is in de visie van de katholieke sociale leer niet alleen hulpverlening vanuit overvloed, maar primair een eerlijke verdeling van de goederen van deze aarde, juist en vooral in tijden van teruggang. De armoede van miljarden mensen overal ter wereld vormt op dit moment een centrale uitdaging voor ons geweten. Met name Afrika wordt economisch bedreigt in haar voortbestaan. De wereldwijde economische crisis, armoede, lokale corruptie, ziekte en burgeroorlog dreigen de mensen in dit continent in hun recht op leven aan te tasten.

- In het licht van het falende commitment van de lidstaten, menen de bisschoppen dat Europa nu het voortouw moet nemen om de beloften van Millenniumgoals alsnog waar te maken.
- Europa moet blijven aandringen op een bijdrage van de lidstaten aan ontwikkelingssamenwerking ter hoogte van minimaal 0,7 % van het BNP.

Migratie en vluchtelingenbeleid

“De zorg voor vluchtelingen moet ons ertoe brengen om de universeel erkende rechten van de mens te herbevestigen en te benadrukken, om te vragen dat de effectieve erkenning van deze rechten aan vluchtelingen wordt gegarandeerd.”

Compendium van de Sociale Leer van de Kerk, 505

Meteen na de verkiezingen van 2009 zal het migratie en vreemdelingenbeleid van de Europese Unie een groot deel van de tijd opeisen van de nieuwe parlementsleden. Er zullen, in medeverantwoordelijkheid van de Ministerraad, belangrijke besluiten genomen worden over vluchtelingen en migranten waaronder een bindende richtlijn met een raamwerk dat in iedere lidstaat naar nationale wetgeving omgezet zal worden. Het gaat hier concreet om een harmonisering van asielbeleid, het handhaven van legale migratie en de inperking van illegale migratie en de strijd tegen mensenhandel.

Nieuwkomers in Europa zijn niet alleen welkom, maar zullen ook de kans moeten krijgen om integraal deel uit te gaan maken van de Europese samenleving en cultuur. Daarnaast, en meer concreet, menen de bisschoppen dat Europa stevig moet optreden tegen de toenemende mensenhandel, waaronder dwangarbeid en seksuele uitbuiting, waarvan met name jonge meisjes en vrouwen het slachtoffer zijn.

- De bisschoppen menen dat Europa het voortouw moet nemen om te voorkomen dat vluchtelingen en buitenlandse arbeiders uitgebuit worden. Met name is het nodig hun dezelfde rechten als werknemers van eigen bodem te verlenen, rechten die zonder discriminatie aan allen moeten worden gegarandeerd.
- Europa kan er voor zorgen dat migratiestromen geregeld worden volgens criteria van billijkheid en evenwicht.
- Migrantten moeten in Europa als personen worden onthaald en geholpen worden om, samen met hun gezinnen, deel uit te maken van het maatschappelijk leven. In deze context moet het recht op gezinshereniging worden gerespecteerd en bevorderd.
- Tegelijkertijd moeten zoveel mogelijk de voorwaarden die de arbeidsmogelijkheden in het land van herkomst vergroten, worden bevorderd.
- Terughoudendheid is op zijn plaats als het gaat om het stimuleren van arbeidsmigratie uit ontwikkelingslanden in beroepsgroepen waar die ontwikkelingslanden zelf grote behoefte aan hebben.

Klimaatverandering, onze eigen rol en die van Europa

"Het wonder van Gods schepping herinnert ons aan de noodzaak om het milieu te beschermen en om verantwoordelijke rentmeesters te zijn over de goederen van de aarde, en de noodzaak om na te denken over wat voor soort wereld wij doorgeven aan de toekomstige generaties."

Benedictus XVI, 2008

Het nieuw verkozen Europees Parlement zal een belangrijke rol hebben in het vaststellen van nieuwe maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan. De Europese Unie heeft een speciale verantwoordelijkheid om het voortouw te nemen omdat ze in staat is om de technische en financiële middelen bij elkaar te brengen en de samenwerking tussen de lidstaten op dit terrein te bevorderen. Maar dat neemt niet de verantwoordelijkheid weg bij de individuele lidstaten die al over de technologie en de middelen beschikken. Het feit dat sommige landen zich niets lijken aan te trekken van het lot van de armen en de toekomstige generaties, is nog geen excuus om als Europa niet een eigen beleid te voeren. Het ontbreekt op dit moment aan leiderschap en een duidelijke stem die opkomt van de belangen van diegenen die de zwaarste lasten dragen van de klimaatverandering: de armen en de toekomstige generaties.

- De bisschoppen zijn er van overtuigd dat de enige manier om de huidige ecologische crisis te lijf te gaan is te vinden in een samenwerking tussen maatschappelijke organisaties, overheden en het bedrijfsleven. De problemen zijn te groot om ze alleen bij overheden neer te leggen of over te laten aan de vrije markt.
- Eco-efficiency (meer doen met minder) is belangrijk, maar is slechts een deel van de oplossing.
- Eco-justice instrumenten, te denken valt aan subsidies of belastingen, naast rechtstreekse wetgeving, zijn belangrijk, maar ook slechts een deel van de oplossing.
- Boven alles is er een integrale aanpak nodig die duidelijke rollen en verantwoordelijkheden toekent aan burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven, en overheden op nationaal en Europees niveau.

Hoe nu verder?

Dit schrijven is een handreiking en biedt slechts een oriëntatie. De bisschoppen van Nederland hopen hiermee een bijdrage te leveren aan de discussie over de toekomst van Europa gezien vanuit een Rooms-katholiek perspectief. Als kiezer kunt u zich natuurlijk nog verder oriënteren:

1. De website van de Bisschoppenconferentie van de Europese Unie (COMECE) bevat regelmatige updates over belangrijke ontwikkelingen in Europa: www.comece.org.
2. Ook het Europees Parlement heeft een website waar u thematisch op kunt zoeken: www.europarl.europa.eu
3. De politieke partijen zijn vast en zeker bereid om u meer informatie toe te sturen over hun programma en kandidaten. Ook zullen zij graag uw vragen beantwoorden. De contactgegevens zijn te achterhalen via de websites van de partijen.
4. Voor meer details over de sociale leer van de Kerk kunt u het Compendium voor de Sociale Leer van de Kerk bestellen bij het Secretariaat van de Rooms-katholieke Kerk in Nederland (SRKK) de bestellijn 030-2326909 of via bestel@rkk.nl Het compendium kost € 20,-, exclusief verzendkosten.